

Un poc més enllà de la definició de siglació

XAVIER RULL

La siglació consisteix a abreujar una expressió plurilèxica (formada, doncs, per més d'un mot) reproduint només la lletra inicial de cada mot que la forma, llevat de les partícules¹. Així, tenim IJLV (< Institut Joan Lluís Vives), DPTOP (< Departament de Política Territorial i Obres Públiques), UOC (< Universitat Oberta de Catalunya), IVA (< impost sobre el valor afegit), TDT (< televisió digital terrestre), etc. Les sigles s'escriuen enterament amb majúscules; és el recurs tipogràfic específic d'aquesta mena d'abreujaments².

Malgrat que aquesta definició és molt precisa i que es troba en qualsevol llibre d'estil o manual de tipografia, comprovem que hi ha sigles formades amb procediments que van més enllà del que consigna la definició. Això sovint passa per raons com l'eufonia o la necessitat de distingir dues sigles que, sense retocs, serien homònimes (INEM < Instituto Nacional de Empleo en relació amb INE < Instituto Nacional de Estadística; CNL < Centre de Normalització Lingüística en relació amb CPNL < Consorci per a la Normalització Lingüística; LECrim o LECr < Llei d'enjudiciament criminal en relació amb LEC < Llei d'enjudiciament civil; etc.). En aquest treball detalllem i sistematitzem les *desviacions* –si se'n pot dir així– de la definició de siglació, amb l'objectiu de conèixer-les millor i, si cal, naturalitzar-les perquè la mateixa definició de siglació les prevegi (ni que sigui com a particularitats).

Hem detectat pràcticament una vintena de desviacions sistematitzables. Són aquestes³:

1) Un mot compost o prefixat que forma part de l'expressió plurilèxica pot aportar dues lletres a la sigla, la inicial de cada membre (CAPÓ & VEIGA 1997,

p. 21). Així, tenim DIU (< dispositiu intrauterí, on *intra-* i *uterí* aporten a la sigla una lletra cadascun), ARN (< àcid ribonucleic), HTML (< *hypertext markup language*), SIDA (< síndrome d'immunodeficiència adquirida), ENHER (< Empresa Nacional Hidroelèctrica del Ribagorzana), ABA (< autobràç articulat), RIA (< resposta interassaig), OUC (< ona ultracurta), FEM (< força elec-

tromotriu), ADH (< *antidiuretic hormone*), STH (< *somatotropic hormone*), JAL (< Japan Airlines), CD-RW (< *compact disc rewritable* 'disc compacte regravable', per oposició al CD-R 'disc compacte gravable [un sol cop]', on la R representa *recordable*), etc. Això és habitual quan es fa la sigla d'un mot compost solt: TV (< televisió), TN (< *telenotícies*), FC (< ferrocarril) (MOLL & TORT 1985, p. 105), PD (< *postdata*), UV (< *ultraviolat*), IR (< *infraroig*), etc.; especialment en terminologia física, quí-

mica, bioquímica i mèdica –encara que també en altres àmbits–: ORL (< *otolaringologia*), AZT (< *azidotimidina*), ATP (< *adenosinatrifosfat*; la P prové de la forma anglesa *phosphate*), DDT (< *diclorodifeniltricloroetà*), ECG (< *electrocardiograma*), ERG (< *electroretinograma*), TNT (< *trinitrotoluen*), EPO (< *eritropoetina*), AA (< *aminoàcid*), CFC (< *clorofluorocarboni*), PE (< *polietilè*), DNOC (< *dinitroortocresol*), DNCB (< *dinitroclorobenzè*), SM (< *sadomasoquisme*), SM-C (< *somatomedina C*), PAS (< [àcid] *paraaminosalicílic*), DDI (< *dideoxiionosina*), TST (< *testosterona*), 3TC (< *3-tiocitidina*), etc. Per això, Riera (1992, p. 29) afirma que la sigla és l'abreujament «d'un terme compost –continu o discontinu– o d'una locució d'ús corrent i específic». Mestres & Guillén (2001, p. 34) consideren aquestes sigles *mixtes*. Per la forma gràfica d'aquests abreujaments –majúscules, absència de punts i presència de diverses lletres que coincideixen amb l'inici dels components–, és preferible considerar-los sigles, no pas abreviatures (però l'anglès FX < *effects* hauria de ser considerada abreviatura –també obtinguda amb desviació de la norma). Per la implantació que té, aquesta desviació hauria de ser admesa com a variant de la definició de siglació.

2) A vegades un mot de l'expressió plurilèxica no és representat per la lletra inicial, sinó per una altra lletra. Això sobretot passa amb la X, com veiem en la sigla espanyola TEDAX (< *técnico especialista en desactivación de artefactos explosivos*) o en la sigla alemanya DAX (< *Deutsche Aktienindex* 'índex alemany de preus de les accions'). Amb tot, no manca algun exemple amb alguna altra lletra, com veiem en DOCA (< *desoxicorticosterona*). En aquest sen-

¹ Agraïm els comentaris i les aportacions de Jordi Ginebra i Josep M. Mestres.

² Per a altres definicions de la siglació dins la tradició tipogràfica catalana, vegeu Mestres (1985: 16), Riera (1992: 29; 1998: 154), Capó & Veiga (1997: 20) i Mestres & Guillén (2001: 26). En qualsevol cas, recomanem la lectura de Mestres & Guillén (2001: 19-45), que és una descripció detallada de l'univers de les abreviacions.

³ Com es pot comprovar, reportem exemples no tan sols de sigles catalanes, sinó també de sigles angleses, franceses, espanyoles i encara d'altres llengües. La raó és que les sigles formades en aquestes llengües poden aparèixer en textos catalans d'una manera habitual.

tit, la lletra *K* és, també, una candidata ferma a ocupar el lloc de les inicials: EKG per ECG (< electrocardiograma, segons Navarro [2003]), BK (< *back-up copy*), CMYK (< *cyan, magenta, yellow, black*), etc. En anglès aquesta desviació és força habitual: TSX (< *telecommunications satellite experiment*), XML (< *extensible mark-up language*), KTX (< *Korean train express*), EAX (< *environmental audio extension*), PABX (< *private automatic branch exchange*), XHV (< *extreme high vacuum*)⁴. Aquest fenomen es pot explicar perquè la *X* (i també la *K*) és poc usual –si més no en comparació amb altres lletres– i, per tant, adquireix un valor representatiu més gran i ajuda a entreveure millor el mot que representa. Aquesta desviació hauria de quedar restringida als casos d'exosigles (és a dir, sigles no catalanes) que ens arriben ja formades, ja que en català la *X* apareix a l'inici d'alguns mots catalans, i, per tant, hi ha bastants sigles que la contenen (hi ha moltes sigles amb la paraula *xarxa*, per exemple): XTEC (< Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya), XDSI (< xarxa digital de serveis integrats), XHUP (< Xarxa Hospitalària d'Utilitat Pública), CJXT (< Colla Jove Xiquets de Tarragona), BTX (< benzè, toluè, xilè), etc.

3) Com s'ha apuntat en la definició, les sigles no incorporen partícules (articles, preposicions i conjuncions). Així, tenim UB (< Universitat de Barcelona) i no pas *UDB. Tanmateix, n'hi ha que en porten; Mestres & Guillén (2001, p. 34) i Capó & Veiga (1997, p. 21) anomenen *impròpies* aquesta mena de sigles. Algunes partícules apareixen en la sigla perquè tenen un alt valor significatiu dins el conjunt, ja que evocuen amb més claredat l'expressió plurilèxica font. Quan passa això, les partícules s'escriuen generalment amb minúscula –malgrat que Mestres & Guillén (2001, p. 34) prefereixen evitar la minúscula fins i tot en aquest supòsit–: CiU (< Convergència i Unió), CpC (< Ciutadans pel Canvi), EUiA (< Esquerra Unida i Alternativa), PSDg (< Partido Socialista de Galicia)⁵, LiU (< *Llengua i Ús*, revista), LiA (< *Llengua i*

Administració, revista), DdB (< *Diari de Barcelona*), DdT (< *Diari de Tarragona*), UdG (< Universitat de Girona), UdL (< Universitat de Lleida), UdA (< Universitat d'Andorra), GdT (< grup de treball), GdT (< Gestor de terminologia, nom del programa informàtic del Termcat per a la gestió de la terminologia), GEiEG (< Grup Excursionista i Esportiu Gironí), USdA (< Unió Sindical d'Andorra), OdO (< Oficina d'Onomàstica, de l'Institut d'Estudis Catalans), CdA (< camp d'aprenentatge), JdG (< Junta de Govern (BOFARULL [et al.] 1999, p. 105)), JpD (< Jueces para la Democracia), IliA (< Institut d'Informàtica i Aplicacions, de la Universitat de Girona), QoS (< *quality of service*), PoP (< *point of presence*), PvdA (< Partij van

de Arbeid 'Partit del Treball', d'Holanda), etc.⁶. Al costat d'aquestes grafies amb minúscula, però, tenim formes com EDF (< Electricité de France), GDF (< Gaz de France), POP (per PoP < *point of presence*); potser hauria estat millor EdF i GdF. Considerem que aquesta desviació, consistent a posar-hi la inicial d'una partícula i grafiar-la amb minúscula, és perfectament vàlida, atès que cada cop hi ha més sigles i és necessari trobar alternatives gràfiques que diversifiquin els procediments de siglació. No s'ha de

perdre de vista que la presència de la partícula no tan sols evoca amb més claredat l'expressió plurilèxica font, raó important per a admetre aquesta desviació, sinó que, a més, permet de distingir les sigles entre si. Així, la sigla GdT (< grup de treball) és distingible de la sigla GDT (< Grup de Defensa del Ter) i de la sigla GT (< gir telegràfic); i la sigla UdA (< Universitat d'Andorra) és distingible de la sigla UDA (< unitat de dolor agut) i de la sigla UA (< Universitat d'Alacant –tot i que algun cop també s'ha escrit UdA per a aquest altre centre universitari valencià).

4) A part dels casos reportats en el punt anterior, hi ha sigles que, a més d'incorporar-hi una partícula, aquesta partícula va amb majúscula. Ja hem vist el cas de la sigla francesa EDF. En la tradició tipogràfica catalana, quan passa això, sovint és perquè es vol que la sigla sigui pronunciable com una paraula (cosa que no veiem en EDF). Així, tenim sigles com FEDA (< Forces Elèctriques d'Andorra), DAIA (< Dones per a l'Autoconeixement i l'Anticoncepció), PIME (< petita i mitjana empresa), IDIADA (< Institut d'Investigació Aplicada de l'Automòbil, centre ubicat al Baix Penedès), DAFITS (< Departament d'Antropologia, Filosofia i Treball Social de la Universitat Rovira i Virgili), PUOISC (< Pla únic d'obres i serveis de Catalunya), SAR (< Search and Rescue), SIRHSA (< Serveis i Reparacions Hidràuliques, SA, nom d'empresa), PEVD (< país en via de desenvolupament), RIM (< Research in Motion, nom d'empresa), MOMA (< Museum of Modern Art, de Nova York), PTT (< *push to talk* 'pitjar per a parlar'), APLEC (< Associació per a l'Ensenyament del Català), ER-COM (< European Research Centers on Mathematics), POW (prisoner of war), SARL (< *société à responsabilité limitée*), DGICYT (< Direcció General de Investigació de la Ciència y la Tecnología), CEDADE (< Círculo Español de Amigos de Europa), etc. Considerem que aquesta desviació és assumible, sempre que no se n'abusi. Ara bé, hem de dir que no manquen exemples amb majúscula sense que s'expliqui per la

⁴ Mestres & Guillén (2001: 407) consideren que XL (< *extra large* 'molt gran', referit a la talla de la roba) és una sigla, però allora consideren M (< *medium*) i L (< *large*) un símbol (i no recullen S < *small*). Creiem que XL hauria de ser considerat símbol.

⁵ O PSDeG; aleshores la sigla conté tota la partícula, no pas la lletra inicial de la partícula. Això també es pot considerar una desviació no admissible perquè introdueix un ús inhabitual.

⁶ A vegades fins i tot la partícula és representada per un signe gràfic complementari (MESTRES & GUILLÉN 2001: 35): AT&T (< American Telephone and Telegraph), R+D (< recerca i desenvolupament), A+W (< *alive and well* 'sa i estalvi'), AC/DC (< *alternating current / direct current*), etc., solució que devem a l'anglès i que podem considerar permisible si no se n'abusa.

pronunciabilitat, i en aquest cas sí que és una desviació a evitar: la sigla CPNL (< Consorci per a la Normalització Lingüística) conté una partícula (*per a*) grafiada amb majúscula però sense que se n'hagi buscat la lectura sillabejada. Aquest cas es pot explicar per la voluntat de distingir-ho de CNL (< centre de normalització lingüística) (CAPÓ & VEIGA 1997, p. 20-22). En aquest sentit, Gallegos Shibya [en línia, esquema III] diu, referit a les sigles:

«En algunos casos también se auxilian de las palabras gramaticales buscando dos fines principales: a) facilitar la oralización del fraseograma nominal (por ej. UDI 'Unidades de Inversión'), y b) evitar la homografía frástica: por ejemplo 'Alianza para el Crecimiento' podría haberse transcrito grafológicamente como *AC de no confundirse con aC ('antes de Cristo'), A.C. ('Asociación Civil') o AC ('América Central'); es por ello que en la escritura de este fraseograma nominal se utilizan las palabras gramaticales con el fin de evitar la homografía: Apec.»

5) Hi ha un altre ús de la minúscula en les sigles: la lletra inicial d'un mot que, dins la sigla, fa de complement; o quan, a partir d'una sigla, se'n crea una altra i hi ha voluntat diferenciadora respecte de la primera (RIERA 1992, p. 36; MESTRES & GUILLÉN 2001, p. 35; CAPÓ & VEIGA 1997, p. 23). Així, tenim mRNA o ARNm (< àcid ribonucleic missatger), rRNA o ARNr (< àcid ribonucleic dels ribosomes), tRNA o ARNt (< àcid ribonucleic transmissor), cDNA o ADNc (< àcid desoxiribonucleic complementari), AMPc (< *adenosine monophosphate cyclic*)⁷, GMPc (< *guanosine monophosphate cyclic*), R+D+i (< recerca, desenvolupament i implantació, oposat a R+D), TDi (< turbodièsel injecció, oposat a TD, sense injecció)⁸, CD-i (< *compact disc interactive*, per oposició al CD genèric), etc. En aquest context cal entendre la minúscula de casos com ETA-m i ETA-pm, on a ETA (< Euskadi ta Askatasuna) s'hi ha afegit dos elements per a diferenciar els dos grups que en sorgiren: ETA militar i ETA polític-militar. Mestres & Guillén (2001) consideren que aquest ús de la minúscula ha de quedar restringit a casos molt

concrets, com mRNA o GMPc, i per això escriuen CD-I, ETA-M, ETA-PM, etc. Ens sembla que aquesta desviació també és perfectament assumible, ja que el valor de la minúscula és justificable (voluntat de distinció o complementació).

6) Una altra desviació –poc freqüent, però– és que la inicial d'un mot que ha de ser present en la sigla vagi amb minúscula. És el cas de WgW (< [projecte] Web generadora de webs). Es pot interpretar que la minuscultització de la *g* intenta reflectir el significat del concepte *generadora*, talment com si fos una preposició o conjunció (i d'aquí vindria la minúscula). És, però, una desviació molt poc corrent i, per la poca rendibilitat semàntica que ofereix, es podria dir que més val bandejar-la (i grafiar, doncs, WGw), per tal d'evitar la introducció d'elements perturbadors en els costums tipogràfics.

7) En una sigla també es pot ometre un membre de l'expressió plurilèxica font, com veiem en EMATSA (< Empresa Municipal Mixta d'Aigües de Tarragona, SA), LODE (< Ley orgánica reguladora del derecho a la educación) o LOGSE (< Ley orgánica de ordenación general del sistema educativo). No és una desviació gaire usual, i, fins i tot, es podria demanar que, precisament perquè és inusual i, per tant, poc previsible, s'eviti. (Ara bé, al mateix temps sembla poc recomanable canviar les sigles existents que ometen un membre i refer-les afegint-hi tots els elements que hi haurien d'anar. La recomanació d'evitar la desviació hauria de ser d'aplicació en les noves sigles.)

8) També pot passar que una sigla contingui una lletra que no representa cap mot de l'expressió plurilèxica, però que, amb aquesta lletra de més, hom dona a la sigla una forma gràfica coincident amb una paraula del lèxic comú el significat de la qual va bé per a emmarcar el significat de la sigla. Així, tenim ADHOC (< automatització de l'ortografia catalana, nom d'un programa informàtic), on, a més de la *D* –corresponent a la partícula *de*–, hi ha una *H* que no representa res, però que fa coincidir la sigla amb l'expressió d'origen llatí *ad hoc* 'per a això'.

Atès que la inclusió d'una lletra que no representa cap mot de l'expressió plurilèxica pot despistar, i, fins i tot, fer pensar que no estem davant una sigla, potser val més evitar aquests jocs de paraules.

9) En algunes sigles es redupliquen les lletres si tots els mots de l'expressió plurilèxica van en plural: CCOO (< Comissions Obreres), PPCC (< Països Catalans), FFCC (< Ferrocarrils Catalans), CCII (< consells insulars). Es considera que aquest costum tipogràfic és propi de l'espanyol: EEUU (< Estados Unidos; en català, EUA), JJOO (< juegos olímpicos), CCAA (< comunidades autónomas), FFAA (< Fuerzas Armadas), AAVV (< asociaciones de vecinos), SSMM (< sus majestades), SSAARR (< sus altezas reales), NNGG (< Nuevas Generaciones), etc. Per això, els diversos autors (MESTRES & GUILLÉN 2001, p. 30; CAPÓ & VEIGA 1997, p. 21) consideren que aquesta representació del plural no és adequada en català i que, en conseqüència, sigles com RRHH (< recursos humans) o JJMM (< Joventuts Musicals) s'haurien de canviar per RH i JM. Cal tenir present que, a part d'existir PPCC, FFCC o RRHH, també existeixen IPC (< independència dels Països Catalans), FGC (< Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya) i ARH (< Àrea de Recursos Humans); per tant, la pretesa necessitat de duplicar tampoc no és tan imperiosa. Ara bé, s'ha de reconèixer que aquest costum està força estès i, per tant, potser convindria deixar passar aquesta desviació en els casos més consolidats. En canvi, potser no cal en el cas d'AAVV ni de CCAA, ni tampoc en FCCJ (< Facultat de Ciències Jurídiques) o en FCCCE (< Facultat de Ciències Empresarials). Afegim-hi que, a més, algun cop la duplicació és d'allò més útil: a l'hora de referenciar, en una bibliografia, un llibre amb diversos autors, si s'hi posa la sigla AADD sempre apareixerà al principi de la llista, ja que és difícil que hi hagi cap cognom que comenci per una doble A i, si n'hi ha cap, és poc probable que vagi seguit d'una lletra tan a l'inici de l'alfabet (la lletra *D*).

10) Hi ha sigles que contenen xifres (MESTRES & GUILLÉN 2001, p. 35; CAPÓ

⁷ Tot i que també és possible la sigla CAMP (< *cyclic adenosine monophosphate*).

⁸ Mestres & Guillén (2001, p. 373) consideren, erròniament, que TDi és la sigla de *turbodièsel*. En realitat, la *i* es refereix a *injecció* (i per tant *turbodièsel* té com a sigla TD). És cert que també es pot veure escrit TDI, però l'ús de la *i* minúscula per a referir-se a *injecció* és bastant corrent (i la *e* per a *electrònica*, en l'aplec *i. e.* o IE < injecció electrònica).

& VEIGA 1997, p. 24); són les anomenades *sigles alfanumèriques*. No s'ha de considerar que hi hagi cap desviació si la xifra es representa a si mateixa: 3D (< tres dimensions), F1 (< Fórmula 1), 11-S (< 11 de setembre del 2001, dia dels atemptats a les Torres Bessones de Nova York), G-7 (grup dels set països més industrialitzats del món), 3TC (< 3-tiocitidina), PL/1 (< programming language-one), R-5 (< Renault 5), IA5 (< international alphabet number 5), CAN-340 (< Coordinadora d'Afectats de la N-340, de Vallirana, Baix Llobregat), MP3 'tipus de format d'arxius musicals' (< Moving Picture Experts Grup-1 audio layer-3), TV3 (nom del canal principal de Televisió de Catalunya, el tercer a entrar a les llars catalanes per ordre cronològic), P-3 (< parvulari de 3 [anys], i també P-4 i P-5 per als 4 i 5 anys, respectivament), etc. De vegades té un valor ordinal, cas en què tampoc no s'ha de considerar una desviació: DLC3 (< tercera edició del *Diccionari de la llengua catalana*, de l'Enciclopèdia Catalana), CLUB-7 (< setena edició del Col·loqui Lingüístic de la Universitat de Barcelona). Ara bé, es poden utilitzar les xifres per a altres finalitats que representar-se a si mateixes, cas en què podem considerar que hi ha una desviació de la definició. Una primera desviació consisteix a utilitzar la xifra per a indicar la quantitat de vegades que cal repetir una lletra o un segment (funció multiplicadora): 5W (< *who, what, when, where, why* 'qui, què, quan, on, per què' [les cinc primeres preguntes que s'han d'aclarir en començar una notícia]), W3 (per WWW < *world wide web*), etc. Tot i que segurament l'origen d'aquesta desviació sigui la llengua anglesa, en català tenim casos com IN3 (< Institut d'Investigació d'Internet, de la Universitat Oberta de Catalunya) o M3P (< Col·lectiu per la Protecció del Patrimoni Muntanyenc, entitat andorrana, en què, a part de l'alteració de l'ordre dels mots, hi ha representades tres P: la de *per*, la de *protecció* i la de *patrimoni*). Val a dir que a vegades la xifra es refereix a un valor numèric, però és possible recrear aquesta sigla com si aquesta xifra tingués valor multiplicatiu: 2B o BB (< double black 'doble negre', tipus de mina de llapis), 2H o HH

(< double hard 'doble duresa', tipus de mina de llapis), 3H o HHH (< treble hard 'triple duresa', tipus de mina de llapis), etc.

11) Una altra desviació relacionada amb les xifres és quan, en la lectura desplegada de la sigla, hi ha un segment que coincideix formalment amb el nom de la xifra. No és estrany que això passi en l'àmbit col·loquial: K7 (< cassette), A10 (< adéu), PK2 (< pecadors); i també en anglès: B4 (< *before* 'abans'), L8R (< *later* 'després'), U2 (< *you too* 'tu també'). Aquests exemples són solucions populars i informals, i podríem deixar de considerar-les sigles perquè s'encasellen més al costat d'abreviatures informals com *xq* o *pq* (< *per què*). Però en algunes sigles oficials també

podem trobar-hi aquesta desviació: és el cas del SAT2T (< Sindicat Andorrà de Treballadors d'Hostaleria), distint del SAT (< Sindicat Andorrà de Treballadors). En aquest cas, el segment 2T representa el conjunt d'*hostaleria*, i permet de distingir els dos sindicats.⁹ Esmentem també C9 (< Canal 9), on 9 no evoca la novena posició del canal televisiu, sinó que s'hi fa un joc de paraules amb l'adjectiu *nou* 'recent'. També en anglès tenim P2P (< *point to point* 'punt a punt'), P2P (< *path to profitability* 'vers la rendibilitat') i tot el grup format per les primeres lletres de l'alfabet (A, B, C, D i E), que apareixen al principi i al final amb un 2 enmig,

que evoca la partícula *to* 'cap a': B2B (< *business to business* 'd'empresa a empresa'), B2A (< *business to administration* 'd'empresa a administració pública'), B2E (< *business to employers* 'd'empresa a treballadors'), C2C (< *consumer to consumer* 'de consumidor a consumidor'), C2A (< *consumer to administration* 'de consumidor a administració pública'), etc. Tot i que són desviacions poc recomanables, no passa res si s'utilitzen en el llenguatge informal; en tot cas, s'han d'evitar en el llenguatge formal (a pesar que K7 és utilitzada per les discogràfiques al costat de sigles com CD i LP).

12) També tenim xifres que són interpretades i llegides com a lletres: UJI (< Universitat Jaume I), llegit [uji] i no [ujotapé] o [uju] malgrat que en realitat és la xifra romana I 'primer'. Com que això passa molt puntualment, no ha de ser motiu de preocupació per als tractadistes.

13) Podem trobar –per bé que esporàdicament– alguna sigla escrita amb minúscula. És el cas de dj (< *disk jockey*) o uv (< ultraviolat). Com que no és una desviació usual –a diferència d'altres que hem anat veient–, sembla que la millor solució és escriure DJ i UV, com fan Mestres & Guillén (2001, pp. 175 i 394), encara que potser es podria mantenir la grafia uv (al costat de la grafia UV) considerant-la com a símbol, pel fet que és una solució gràfica habitual en els llenguatges d'especialitat¹⁰.

14) Mestres & Guillén (2001, p. 28) condemnen la presència d'apòstrofs en les sigles. Així, consideren incorrectes TED'A (< Taller Escola d'Arqueologia), R'n'R (< *rock and roll*) i L'H (< L'Hospitalet [de Llobregat]). En el primer cas podem estar-hi d'acord: n'hi havia prou amb TeDA, escrivint la inicial de la partícula amb minúscula (com hem vist més amunt, una desviació que acceptaríem). D'aquesta manera també s'hauria aconseguit la pronúncia sil·labada. En el cas de R'n'R, existeix la variant R&R, potser més adequada. En canvi, en L'H sembla que no hi ha més remei que donar-la com a bona: sense L ens quedaríem amb H, que no evoca pràcticament res i, per tant, seria inservible. En canvi, L'H evoca clarament l'Hospitalet, i l'apòstrof hi fa un paper

⁹ També es coneix com a Sindicat d'Hostaleria d'Andorra. Algun cop es pot veure escrit SAT 2T, separat, encara que és més usual amb la grafia junta.

¹⁰ Per a més informació sobre l'abreujament uv, vegeu Riera (1992, p. 31, n. 10).

important des del punt de vista comunicatiu. No hem de perdre de vista, a més, que L'H és més un logotip que no pas una sigla pensada per als escrits administratius.

15) En la lectura de les sigles també hi trobem alguna desviació. No és una qüestió gràfica, però, com que no deixa de ser una desviació, ho reportem. Les sigles poden llegir-se de dues maneres (MESTRES & GUILLÉN 2001, pp. 30-31; CAPÓ & VEIGA 1997, p. 27): lletrejant-les, és a dir, pronunciant el nom de cada una de les lletres (UGT < Unió General de Treballadors, llegit [ugeté]); i sil·labejant-les¹¹, és a dir, pronunciant el valor fonètic de cada lletra (IVAM < Institut Valencià d'Art Modern, llegit [ivam]). Les dues possibilitats depenen de la pronunciabilitat de cada sigla; de fet, fins i tot n'hi ha que es troben al límit: UAB < Universitat Autònoma de Barcelona) sol ser pronunciada [uabé] (amb tres síl·labes), però també pot ser pronunciada [uap] (amb una síl·laba). Algunes sigles combinen el lletreig i el sil·labeig: ETSEQ < Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Química, llegit [etsecú]), LGAI < Laboratori General d'Assaig i Investigacions, llegit [elagai]), PSUC < Partit Socialista Unificat de Catalunya, llegit [pesuc] o [psuc]), BBVA < Banco Bilbao Vizcaya Argentina, llegit [bebeveà] –tot lletrejat– o [bebevà] –lletrejant les dues primeres lletres i sil·labejant les altres dues, com se sent a Catalunya Ràdio–), RSAT < Reial Societat Arqueològica Tarraconense, llegit [errassat]), CNIA < Centre Nacional d'Informàtica d'Andorra, avui extint, llegit [cenià], amb tres síl·labes) CD-ROM < compact disc - read only memory, llegit [cederrom]), XTEC < Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya, llegit [icstec]), etc. Aquesta pronúncia barrejada no és cap desviació, per tal com ja l'han prevista els tractadistes. De fet, té raó de ser, perquè la major part de la sigla es pot sil·labejar, però queda una lletra insil·labificable, i aleshores es reserva la lectura lletrejada per a aquesta lletra. Ara bé, en aquest supòsit (una lletra insil·labificable), a vegades el que es fa és posar una vocal de suport per a pronunciar la lletra que ha quedat desil·labificada, en comptes de dir-ne el nom. Així, al costat de la pronúncia

[emapoc] de la sigla MPOC (< malaltia pulmonar obstructiva crònica), hi pot haver la pronúncia col·loquial [empoc]. Igualment, FNEC (< Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya), MNAC (< Museu Nacional d'Art de Catalunya), SMAC (< Servei de Mediació, Arbitratge i Conciliació), SCAP (< Supreme Command Allied Powers) i SCAD (< Système Communautaire d'Accès à la Documentation) solen pronunciar-se [fenec], [menac], [esmac], [escap] i [escat]. Mestres & Guillén (2001, p. 31) desaconsellen aquesta desviació (tot i que reconeixen que SMAC es pronuncia [esmac]). Lògicament, algun cop no sabem si hi ha lectura del nom de la lletra o una simple vocal de suport: BSOP (< banda sonora original de pel·lícula, llegit [bessop]¹²), CPIDE (< Consorci de [o per a la] Protecció Integral del Delta de l'Ebre, llegit [cepide]).

16) Un altre cas de desviació en la pronúncia és que hom doni un valor fonètic enriquit a una de les lletres, de manera que es llegeix també la lletra que la segueix en el mot original, encara que no figuri en la sigla. Així, els partits polítics BNG (< Bloque Nacionalista Galego) i PSDG (< Partido Socialista de Galicia) són pronunciats en els mitjans de comunicació [benegà] (i no pas [benegé], com prescriuen Mestres & Guillén (2001, p. 115)) i [pessedegà] (tot i que en aquest cas també es pot sentir [pessedegé]). Segurament, es tracta d'una voluntat de fer ressaltar el significat de la G, indicant que fa referència a Galícia i no a una altra entitat territorial (Gipuzkoa, Gijón, Guadalupe, Girona, Granada, etc.). Tenint present que no se n'abusa, aquesta desviació es podria admetre per l'enriquiment semàntic que aporta, sempre que es limiti a casos molt concrets.

17) En alguna ocasió, una sigla incorpora dues lletres d'una sola paraula, però perquè formen un dígraf, és a dir, representen juntes un sol so (MESTRES & GUILLÉN 2001, p. 34). És així com tenim ATLL (< Aigües Ter-Llobregat), OLLA (< Organització de Lluita Armada), LLEU (< Llibre electrònic d'universitat, aplicació informàtica en línia de la Universitat Jaume I de Castelló), BPLL (< Banc Popular de Lleida), LLLC (< Lliga Liberal Catalana),

FEGCH (< Fédération Européenne du Génie Chimique), FEIQUE (< Federación Empresarial de la Industria Química Española), ChA (< Chunta Aragonesista). En algun cas, com veiem en ChA, la minúscula de la segona lletra indica la seva natura de lletra no inicial. Però, com es veu en els altres exemples, no és habitual utilitzar la minúscula per a aquest ús: ATLL (i no ATLLI); FEGCH (i no FEGCh); etc. Considerem que és una desviació que caldria evitar, llevat que calgui recórrer-hi perquè representa una aportació important (indicar clarament a quin mot fa referència; és el cas de ChA).

18) A vegades un mot (o més d'un mot) de l'expressió hi aporta la lletra inicial i alguna lletra més (generalment la següent a la inicial o les següents a la inicial). Això es fa amb l'objectiu d'evitar confusions (INEM respecte a INE, com hem vist al principi de l'article) i, sobretot, quan hi ha la intenció que en resulti una lectura més amable, sigui per eufonia, sigui perquè se cerca una pronúncia sil·labejada (com una paraula). Així, tenim: INEM (< Instituto Nacional de Empleo), CERIB (< Centre d'Estudis Ribagorçans), MACBA (< Museu d'Art Contemporani de Barcelona), ESMUC (< Escola Superior de Música de Catalunya), EMUC (< Emissores Municipals de Catalunya), IVEN (< Institut Valencià de l'Energia), SETEM (< Servei al Tercer Món), GRISO (< Grupo de Investigación del Siglo de Oro, de la Universitat de Navarra), ACEVIP (< Asociación Catalana d'Empreses de Vídeo Professional), FUHE (< Fundación Hogar del Empleado), DIPEC (< Distribuidora de Productos Etiquetados en Català), UVIPE (< Unió Vinícola del Penedès), ABINIA (< Asociación de Bibliotecas Nacionales Iberoamericanas), RAF (< Ràdio Falset), CANA (< Caribbean News Agency), CADECA (< Coordinadora de Afectados en Defensa de la Lengua Castellana), programa AIRE (< ajuts d'incorporació a la recerca), programa OCO (< organització de congressos), PABLI (< Pages Bleues Informatives), PADRE (< Programa de Ayuda en la Declaración de la Renta), CIDEM (< Centre d'Innovació [o d'Innovació] i Desenvolupament Empresarial), FEVE (< Ferrocarriles de Vía Estrecha), PRAM (< programa d'acció

¹¹ Riera (1992, p. 29) anomena aquestes sigles *integrades*.

¹² Aquesta sigla també pot ser BSO (< banda sonora original), cas en què es llegeix lletrejada: «beessao».

municipal), SAMUR (< Servicio de Atención [o Ayuda] Médica Urgente, tot i que al País Valencià la mateixa expressió plurilèxica dona SAMU), CERES (< Centre d'Estudis i Recerca Sindicals, de Comissions Obreres), CIDE (< Centro de Investigaciones sobre Desertificación), CESCA (< Centre de Supercomputació de Catalunya), ADENA (< Asociación para la Defensa de la Naturaleza), COMEBE (< Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre), FEDER (< Fons Europeus de Desenvolupament Regional), UNIA (< Universidad Internacional de Andalucía), SEREIEC (< Servei de Relacions Exteriors de l'Institut d'Estudis Catalans)¹³, etc. Com es pot veure, a vegades és tan sols un mot que hi aporta més d'una lletra, mentre que els altres mots hi aporten una sola lletra cadascun; però altres vegades és tan sols un mot que hi aporta una sola lletra, mentre que els altres mots hi aporten més d'una lletra cadascun. Estirant-ho un xic, també pot ser que totes les paraules siguin representades per més d'una lletra, cercant-hi l'eufonia o amb la intenció que s'entengui fàcilment a quina expressió plurilèxica fa referència: EUTELSAT (< European Telecommunication Satellite), INCAVOL (< Institut Català del Voluntariat), TUJUCA (< Turismo Juvenil de Catalunya), INUSCAT (< Índex d'ús del català), REBIUN (< Red de Bibliotecas Universitarias), ICAEN (< Institut Català de l'Energia), MERCOSUR (< Mercado Común del Sur), SEUR (Servei Urgent), AGBAR (< Aguas de Barcelona), EUSOMA (< European Society of Mastology), PROCEM (< Procuraduría Empresarial da Indústria, Comércio e Serviços del Brasil, on sols les dues primeres paraules donen segments a la sigla), PROCOVA (< Promocions Comercials Valencianes), ENDOC (< Environmental Documentation), HI-FI [o Hi-Fi, o hi-fi] (< *high fidelity* '[so d']alta fidelitat'), WI-FI [o WiFi] (< *wireless fidelity* '[conexió a Internet] sense cables i amb fidelitat'). Com podem veure, pràctica-

ment tots són noms propis d'entitats, marques, programes, etc. Tot i que es poden escriure enterament amb majúscules, també es poden veure amb minúscules, llevat de la primera lletra (perquè precisament són noms propis): SETEM o Setem, AGBAR o Agbar, PROCEM o Procem, etc. En qualsevol cas, no s'ha optat per escriure amb minúscules les lletres no inicials, que hauria anat bé per a indicar quines lletres són inicials i quines no. Així, podria ser –però no és– ESMuC, programa OCo, PaBII (realment incòmode visualment per la concurrència de /i l/), PADRe, CIDeM, FeVe, SAMUr, InCaVol, TuJuCa, EuSoMa, AgBar, etc. Ara bé, aquesta solució gràfica té el problema que, quan hom no sap què significa la sigla ni quina és l'expressió plurilèxica font, no sabria si hi ha cap lletra que ha d'anar amb minúscula. Per això, la regla general d'escriure sempre amb majúscules una sigla, encara que hi hagi lletres que no són inicials, evitaria vacil·lacions en l'escriptura.

[Tots aquests casos generalment es consideren sigles, llevat potser dels casos en què cada mot de l'expressió plurilèxica hi aporta més d'una lletra cadascun. Per a aquest darrer tipus hom ha emprat el terme *acrònim* (CABRÉ MONNÉ 2002, p. 923). Ara bé, hi ha una certa vacil·lació en l'ús d'aquest terme (CAPÓ & VEIGA 1997, p. 21), fins al punt que té caràcter de comodí, i, de fet, s'utilitza amb sentits diversos però relacionats. Així, per exemple, *acrònim* també pot referir-se a les sigles le-

xicalitzades (DLC3); en anglès aquest terme equival simplement a *sigla* (MARTÍNEZ DE SOUSA 1997, p. 29); també pot referir-se a les sigles que es pronuncien com a paraules (DIEC; TERMCAT 1993, p. 19); i igualment s'usa per a denominar els mots formats per elements truncats d'altres mots, és a dir, segments inicials i segments finals –poden ser segments inicials només, segments inicials i finals, etc. (CAPÓ & VEIGA 1997, p. 21; MESTRES & GUILLÉN 2001, p. 36; DIEC; norma ISO 704). De paraules formades amb aquest darrer procediment n'hi ha moltes, tant referides a noms propis com referides a noms comuns, fins al punt que es pot considerar un procediment neològic bastant corrent: maglev 'tren volador' (< *magnètic* i *levitar*), glocal (< *global* i *local*), boirum (< *boira* i *fum*, traducció de l'anglès *smog*), radop (< *radar* i *òptic*), biopic (< *biografia* i *èpic*), electrocutar (< *electricitat* i *executar*), informàtica (< *informació* i *automàtica*), ofimàtica (< *oficina* i *automàtica*), transistor (< *transmissor* i *resistor*), motel (< *motor* i *hotel*), catanyol (< *català* i *espanyol*), mòdem (< *modulador-demodulator*), pícsel (< *picture* i *element*), Tísner (< *Avellí Artís-Gener*), bit (< *binary* i *digit*), quàsar (< *quasi-stellar* [radio source]), púlsar (< *puslating* i *star*), tèlex (< *teleprinter* i *exchange*), alumag (< *alumini* i *magnesi*), alumel (< *alumini* i *níquel*), cromel (< *crom* i *níquel*), nife (< *níquel* i *ferro*), sial (< *silici* i *alumini*), sima (< *silici* i *magnesi*), buna (< *butadiè* i *natrum*), èster (< *essig-aether*), tergal (< *téréphtalique* i *gal* o *polièster* i *gal*), niló (< *vinyle*, *cotton* i *rayon*), interco (< *international* i *code*), vaselina (< *Waser* 'aigua', *elaion* 'oli' i *-in+F*), parsec (< *parallaxi* i *secundí*), PeMex (< *Petróleos Mexicanos*), ObNeo (< *Observatori de Neologia*), Termcac (< *terminologia* i *catalana*)¹⁴, Forest (< *Fòrum d'Estandardització*, de l'Institut d'Estudis Catalans), Banesto (< *Banco Español de Crédito*), etc.¹⁵. Per tal d'evitar confusions, d'aquest tipus de paraules potser seria millor dir-ne *mots*

¹³ Aquest darrer cas presenta una forma híbrida en part perquè ja inclou una sigla. Així, el segment SE correspon a *Servei*, i IEC és la sigla de l'expressió plurilèxica Institut d'Estudis Catalans. Mestres & Guillén (2001, p. 26) preveuen que es pugui crear una sigla en què un dels membres de l'expressió plurilèxica font ja és una sigla o un abreujament semblant: ACSA (< *Agbar Construcción SA*, on *Agbar* és l'acrònim de l'expressió plurilèxica *Aguas de Barcelona*); BDOS (< *basic disk operating system*, on *basic* és la sigla de l'expressió plurilèxica *beginner's all-purpose symbolic instruction code*); GRAF (< *graphic additions to Fortran*, on *Fortran* és l'acrònim de l'expressió plurilèxica *formula translation*); etc.

¹⁴ Aquesta entitat escriu el seu nom íntegrament amb majúscula (o versaleta): TERMCAT.

creuats (RIERA 1992, p. 35; TERMCAT 1993, p. 19) o alguna altra solució que evitès la confusibilitat (s'ha arribat a usar *mots maleta* o *mots valisa*). Per a alguns autors, però, només es poden considerar *mots creuats* aquells que contenen segments inicials i finals (tipus *Banesto*, *Altebrat*, *catanyol*, etc.), i no pas aquells que tan sols contenen segments inicials (tipus *Termcat*). En qualsevol cas, aquests acrònims no solen considerar-se sigles. En resum, la dispersió conceptual a l'entorn del terme *acrònim* abraça un terreny en què s'inclou qualsevol sigla –o abreujament més o menys semblant– que, en el seu procés de creació o bé al final, és llegit com una paraula; i s'hi barreja el fet que els segments de l'expressió plurilèxica que apareixen en la sigla solen ser alguna cosa més que la lletra inicial, amb la finalitat de fer-ne una lectura amable i, per tant, sovint amb voluntat –o l'esperança– de facilitar-ne la lexicalització, i algun cop també amb la intenció que semànticament es reconegui el segment en qüestió. Algunes definicions intenten d'englobar-ho tot; és el cas del GDLC (és l'edició posterior del DLC3), que té una definició sintètica del mot *acrònim* en tota la seva extensió:

«Qualsevol abreviació formada amb lletres o segments inicials o finals extrems dels mots que componen una frase, que és pronunciable com un mot ordinari; per exemple, *radar*, *làser*, *UNESCO*, etc.»]

19) En les sigles que presenten més d'una lletra per mot, encara hi podem trobar una altra desviació, consistent en el fet que un segment representa dos mots alhora, perquè són coincidents en llur inici: ACTUR (< *actuació urbanística urgent*, figura administrativa de plans d'ordenació territorial), INCAVI (< Institut Català de la Vinya i el Vi), SERSA (< Serveis Reunits SA). Aquesta desviació s'ha d'admetre, no pas per la seva funcionalitat semàntica –no enriqueix la sigla–, sinó per estètica: és millor ACTUR o INCAVI que ACTURUR o INCAVIVI.

20) En relació amb (18), pot ser que un mot de l'expressió hi aportí un segment amb diverses lletres, sovint més enllà, fins i tot, de la primera síl·laba, amb la intenció clara d'indicar quin mot representa el segment en qüestió i així evitar possibles confusions (i això distingeix aquesta desviació de l'anterior). Llavors ens trobem davant una barreja de sigla i abreviatura, tal com se sol definir aquest darrer terme en la tradició tipogràfica catalana¹⁶. En són mostres DGTel (< Direcció General de Telecomunicacions, de la Generalitat de Catalunya), DECat (< *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, de Joan Coromines), DGeol (< *Diccionari de geologia*), DSin (< *Diccionari de sinònims*), LPL (< líquid pleural), RLIR (< *Révue de Linguistique Romane*), NiMH (< *nickel-metal hydride*, tipus de bateria recarregable; també es pot veure escrit –per bé que no tant– NiMH i Ni-HM), BDLEX (< base de dades de lèxic), etc. Alguns cops es fa això amb l'objectiu d'evitar homònims. Així, tenim LECrim o LECr (< Ley de Enjuiciamiento Criminal, tot i que també pot ser LEC), per oposició a LEC (< Ley de Enjuiciamiento Civil); LOTCu (< Ley orgánica del Tribunal de Cuentas), per oposició a LOTC (< Ley orgánica del Tribunal Constitucional); CCirc (< Código de Circulación), per oposició a CCo o CCom (< Código de Comercio), etc. Fixem-nos que el segment amb més d'una lletra va amb minúscules, llevat de la primera lletra, que va amb majúscula; tanmateix, no manquen excepcions en què tot s'escriu amb majúscula: SCOOP (< societat cooperativa), DLEG (< decret legislatiu), TVGI (< Televisió de Girona), BIOS (< *biological satellite*), LOX (< *liquid oxygen*), LOZ (< *liquid ozone*), SAVI (< Sindicato Autónomo de la Vid), SKILL (< *satellite kill*), REXT (< resposta a l'extinció). Creiem que es podria admetre aquesta desviació –de fet ja ha deixat una bona quantitat de sigles–, però alhora bandejant el que seria la desviació de la

desviació i, per tant, escriure –almenys pel que fa a les sigles nostrades– SCooop, DLeg, TVGi, RExt, etc.¹⁷.

Finalment, s'ha de dir que hi ha casos que es poden interpretar de més d'una manera: INBAD (< Institut Nacional de Batxillerat a Distància, on la A pot ser la preposició a o la segona lletra de batxillerat). Alhora, també podem trobar més d'una desviació en una mateixa sigla: COFUC (< Consorci per al Foment de l'Ús de la Llengua Catalana, on el mot *consorci* aporta a la sigla dues lletres i, en canvi, el mot *llengua* no hi és representat per cap lletra), Od'AC (< Oficina d'Atenció al Ciutadà del Comú d'Andorra la Vella, on hi ha una partícula amb minúscula i un apòstrof), DEPANA (< Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural, entitat d'Andorra, on el mot *lliga* no hi és representat i, en canvi, els mots *defensa*, *patrimoni* i *natural* hi són representats per dues lletres cadascun), DVIX (< *digital video express*, on el mot *video* és representat per dues lletres i el mot *express* és representat per la seva segona lletra), FUSOEM (< Fundación para la Investigación Sociológico-empresarial, on tots els mots aporten a la sigla dues lletres, llevat del mot *investigación*, que no n'hi aporta cap), GADESOS (< Gabinete de Estudios Sociales, on els mots *gabinete* i *sociales* aporten a la sigla dues lletres cadascun i on hi ha la partícula *de* amb majúscula), CAMFiC (< Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitària, on el mot *societat* no hi és representat, on el mot *catalana* aporta a la sigla dues lletres i on hi ha la partícula *i* amb minúscula), GlcA (< glucouronic acid, on el mot *glucouronic* aporta a la sigla tres lletres: la primera, la segona i la quarta), etc. Fins i tot podem trobar-nos que diverses desviacions es manifesten amalgamades: SAT2T (< Sindicat Andorrà de Treballadors d'Hostaleria, amb presència de la partícula *de* i la paraula *hostaleria* representada per

¹⁵ Sovint s'aprofita aquest sistema de formació de mots per a reflectir un agrupament, és a dir, quan s'ajunten diverses entitats i cadascuna ha de tenir representació en la denominació. Així, tenim Benelux (< Belgique, Nederlanden i Luxembourg), Galeusca (< Galícia, Euskadi i Catalunya), el programa d'implantació de serveis mèdics Altebrat (< Terra Alta, Ribera d'Ebre i Priorat), el municipi de Torreflor (< Torrefeta i Florejacs), el municipi de Forallac (< Fonteta, Peratallada i Vulpellac) i la revista de temàtica local *Comunicat* (< *Comarques i municipis de Catalunya*, subtítol de la revista); en aquest darrer cas, a més, hi ha un joc de paraules, ja que és homònim del mot comú *comunicat* 'text informatiu'. S'ha de dir també que hi ha segments adquireixen vida pròpia com a afixos, amb un significat associat: cat referit a 'català (Inuscat, Termcat, Infocat, Meteocat, NetCat, etc.), sat referit a 'satèl·lit' (Eutelsat, Meteosat), etc.

¹⁶ Per a la definició d'abreviatura, vegeu Mestres & Guillén (2001, p. 21) i Capó & Veiga (1997, p. 11).

¹⁷ De fet, aquest recurs de combinar majúscules amb minúscules es fa servir en símbols codi referits a les comarques catalanes: PJu (< Pallars Jussà), AUr (< Alt Urgell), AEm (< Alt Empordà), RiE (< Ribera d'Ebre), etc.

